

צבא עיראק: לקחי הקרבות האחרונים

● עמיהוד ישראלי

או בהגדלתם ב-127 אחוז. לזרוע הימית לא ניתנה עדיפות גבוהה, ובכל זאת, חלה הפיכה כמותית-זוטא בכוח סירות הטי"לים: מ-3 בלבד ל-14, היינו גידול ב-367%. חרף זאת, נותרה עדיין עדיפות כמותית וטכנולוגית-איכותית לחיל-הים האיראני עם פרוץ המלחמה, ואילו הכוח הימי העיראקי לא בא כמעט לכלל ביטוי מיבצעי.

ואילו הלקחים האחרים הנגזרים מאופי המערכה עד כה: (א) ההגנה האווירית של עיראק הוכחה כלקוייה, וזאת מחמת גיחותיהם החוזרות ונישנות של ה"פאנטומים" האיראניים לתוך המרחב האווירי של בגדאד, וכן לעבר מיתקני הנפט העיראקיים למן בצרה בדרום ועד לח'אנקין ולכרכופ בצפון.

(ב) נתגלעו ליקויים ביכולת של הפיקוד העיראקי במסגרות גדולות (אוגדות ודיוויזיות) מחמת ליקויי שליטה וכשלונות לוגיסטיים. אחרת קשה להסביר את התנועה האיסית והבלתי-רצופה בגזרות השט-אל-ערב וקשיי הצליחה של נהר קארון, כאשר הצבא העיראקי מצוייד הן בטנקים-אמפיביים והן בדוברות ובבד"י-גשרים סובייטים, ואף נהנה ממטרייה-ארטילרית מרשימה בייצור האש שלה.

(ג) יחידות-העילית של צבא עיראק התקשו בטיהור ח'ורמשהאר (לב"ב - לחימה בשטח בנוי) נוכח כפי: ההתנגדות הקנאית, אך הבלתי-מאורגנת, של המיליציות המוסלמיות ושרידי חיל-המצב הסדיר. לקחי טיהור ח'ורמשהאר ניצבו מול עיני המטכ"ל העיראקי בהירתעו עד כה מהטלת כוחות מסויימים ללחימה מקיזת-דם ברחובותיה של עבאדאן. והוא הדין בכשלונות העיראקיים בכיבוש הערים אַחַנּוּ ודַּפּוּל בשלב ההבקעה ובחלקה הראשון של המלחמה.

(ד) צבא עיראק לא הוכן ללחימה ארוכת-טווח וממושכת. ההנחה הבסיסית היתה, כנראה, על גבי הקרקע, תוך ניצול יוזמת-הפתיחה, העיתוי ויתרון ההפתעה - יניבו תוצאות מיידיות ויאצו את איראן הח'ומייניסטית והמושטעת להסכים להפסקת אש או להפוגה ממושכת. עתה דועכת הלחימה למערכת-התשה ולמאבק סטאטי בעיקרו. סגנון לחימה זה נוח יותר לאיראנים, המעוניינים ברווח-זמן לקראת שיקומו של כוחם-הצבאי, תוך הקזת-דם ומשאבים באורח מתמיד מצבא עיראק ומהשתית-הכלכלית האזרחית של היריב. ייתכן, איפוא, שצבא עיראק יאלץ להסתגל בעל-פורתו לתכתיב כפוי זה בסגנון-הלחימה, בהיעדר יכולת הכרעה שתדחוק את האיראנים לשולחן-הדיונים.

מכיוון אפשרי זה של ההתפתחות בזירה הצבאית ובמערכת המדיניות לא תצמח תועלת לשני היריבים גם יחד. אולם בשביל האיראנים יהא זה בבחינת הרע במיעוטו כל עוד שאין לאל ידם להדוף את הפולשים מעבר לגבול. יתרה מזאת כל שליט איזשהו בטהראן לא יוכל להשלים לאורך ימים עם כיבוש חלק כלשהו של ח'וזיסטאן, חבל הנפט החשוב ביותר של איראן. שליט בגדאד, לעומת זאת, יאלץ ליתן את הדין על הרס התשתית-הכלכלית של המדינה מחד גיסא ועל הביצוע הכושל בזירה, מאידך גיסא, ולגופו של עניין - פתרון מדיני יסודי אינו נראה כלל ועיקר באופק. על כן, צפוי המשך לוחמת-ההתשה בין שתי המדינות, תוך חיפוש אחר בעלי-ברית מדיניים ומקורות שופעים לאספקת ציוד-לחימה ופריטים אסטרטגיים אחרים.

מבחינת ישראל - ריתוק מרבית צבא עיראק לגיזרה האיראנית הוא אך לברכה. האופציה של "החזית המזרחית" נדחית לזמן בלתי-ידוע גם עקב הפיצול הכלל-ערבי בעטייה של מלחמת עיראק באיראן.

איראן	עיראק	סדר-גודל כללי
413,000 (ללא מילואים)	450,000 (כולל מילואים)	
3 דיוויזיות	4 דיוויזיות	שריון -
1,870	3,000	אומדן טנקים -
1,300	2,500	אומדן נגמ"שים -
1,500	2,000	קני-ארטילריה -
3 דיוויזיות	5 דיוויזיות	חי"ר -
1 דיוויזיה	2 דיוויזיות	חי"ר ממוכן -
459 (פאנטום, פ-15, פ-14)	500 (מיג, סוחוי)	מטוסים -
220	320	מסוקים -
42	26	סטי"לים וסט"רים -
25	8	ספינות אחרות -

ארבע שנים אמורות. אם נזכור, כי עיראק ניאונה, בעל כורחה, להסכים למעבר הגבול בינה לבין איראן במרכז הנהר שט-אל-ערב בהסכם אלג'יר-1975, הרי שמאמץ ההתעצמות שחל לאחר מכן היה בבחינת רמז ברור לכוונות העיראקיות להשיג עדיפות ברורה על פני צבא איראן כדי להפוך את קצרת-ההסכם על פיה ולהכין אופציה צבאית לעת מצוא.

כיצד נראית התעצמות זו במבט לאחור? בזרועות היבשה התבטא המאמץ העיראקי בהכפלת מסגרות השריון והחי"ר הממוכן. כוח הטנקים גדל ביותר מ-122% אחוז ויחידות הנגמ"שים גדלו בכ-92% אחוז. הוא הדין בארטילריה: מספר הקנים הוכפל והמסגרות הארגוניות גדלו בהתאם לכך. בזרוע האווירית הושם הדגש על שלוש כוח-המטוסים (גידול בכ-191% אחוז) ועל הכפלת כמות המטוסים-המיבצעיים פי 2.3,

המערכה הצבאית בין עיראק לאיראן מעניקה הזדמנות נאותה לבחון את הלקחים המתבקשים לצבא עיראק לאחר כ-60 ימי פעילות מיבצעית ביק-זרועית. ההזדמנויות הכלליות הן כדלקמן:

(א) למרות יתרון ההפתעה מחד גיסא וחולשתו של צבא איראן מאידך גיסא - לא הצליח הצבא העיראקי להשיג הכרעה ברורה, או למוטט כליל את הכוחות האיראניים.

(ב) חרף העדיפות הכמותית הברורה בגיזרת ח'וזיסטאן, התקשה הצבא העיראקי להשתלט על ערי השט-אל-ערב, אראמשהאר ועבדאן, והותיר אחריו כסי התנגדות פנים-עירוניים, שהיו לו לרועץ. כמו כן לא הצליחו העיראקים לכתר או לכבוש את ערי המפתח האחרות בחבל אחוזו ודפּוּל.

(ג) בניגוד למשוער, לא שיתפה פעולה אוכלוסיית המיעוט הערבי הגדול בח'וזיסטאן עם "המשחררים" - העיראקיים.

(ד) הקשיים הצבאיים שהיו מנת חלקם של העיראקים הביאו, ככל הנראה, להכרתו החד-צדדית של צדס חוסיין, שליט בגדאד, בדבר נכונותו להפסיק את האש לאלתר, עוד לפני השלמת כיבושן של ח'ורמשהאר ועבדאן וההשתלטות המלאה על הגדה המזרחית של השט-אל-ערב.

יחסי הפוחות הכמותיים בין צבאות עיראק לאיראן לימדו על עדיפות עיראקית ברורה, וזאת מבלי להביא בחשבון את מצב התחזוקה הלקוי, היעדר-חלפים והתפוררות הפיקוד הצבאי האיראני. באורח פורמאלי-כמותי הצביעו יחסי הכוחות על יתרונות עיראקיים בסדר-גודל של הכוחות בחי"ר, חי"ר-ממוכן, שריון ארטילריה ואוויריה. רק לזרוע-הימית האיראנית נודעה עדיפות כמותית על יריבתה ותנאים אסטרטגיים נוחים יותר בזירת המפרץ-הפרסי. להלן אומדני יחסי הכוחות (1980):

ההתעצמות הכמותית העיראקית היתה מרשימה במיוחד ב-4 השנים האחרונות (1976-1980). מהשוואת הנתונים הכמותיים ניתן ללמוד, כי ההתעצמות הכוללת נעה פי 1.7-4.7 באותן

הגידול הכמותי בצבא עיראק, 1976-1980

1976	1980	הגידול-פי	הגידול באחוזים מ-1976
3 דיוויזיות חי"ר	5 דיוויזיות	1.7	66.7
2 דיוויזיות שריון	4 דיוויזיות	2	100
1 דיוויזיה ממוכנת	2 דיוויזיות	2	100
1,350 טנקים	3,000 טנקים	2.2	122.2
1,300 נגמ"שים	2,500 נגמ"שים	1.9	92.3
1,000 קני-ארטילריה	2,000 קני-ארטילריה	2	100
220 מטוסי-קרב	500 מטוסי-קרב	2.3	127.2
110 מסוקים	320 מסוקים	2.9	190.9
12 סט"ר	12 סט"ר	-	-
3 סטי"ל	14 סטי"ל	4.7	366.7